
Анка Игнатова/A. Ignatova

ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА НА БЪЛГАРСКОТО
КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

*About the Digitalization of the Bulgarian Cultural and
Historical Heritage*

This paper treats one of the most important problems of the present day connected with the access to the Bulgarian cultural and historical heritage and its preservation, namely the digitalization of this heritage. The problem has been considered in the context of the formation of a common European cultural digital area, Bulgaria being a part of it as a member of the European Community. The paper is an attempt at presenting all the activities in this sphere until the present moment accomplished by libraries, museums, archives and other institutions in this country. The author has specified the reasons for the lagging behind and has outlined the future directions.

Въпросът за дигитализацията* (или цифровизацията) на българското културно-историческо наследство се превърна в един от приоритетните за институциите, ангажирани с неговото съхранение и използване, едва след присъединяването на страната ни към Европейския съюз (ЕС). Задълженията на България, като член на общността, изискват от нея активно участие и в изграждането на общоевропейско дигитално културно пространство. Как и доколко тя успява да се справи с това предизвикателство? Настоящият доклад е опит за отговор на този въпрос, обвързвайки го с европейските инициативи в тази област, без претенции за изчерпателност.

Дигитализацията на културно-историческото наследство е от съществено значение в периода на изграждането на информационното общество и в перспектива на общество на знанието. В програмата на ЮНЕСКО „Информация за

* “Дигитализацията е процес на създаване на дигитални файлове чрез конвертиране на аналогови носители. Резултатът е дигитално копие или дигитален заместител, който бива класифициран като дигитален носител и е обект на същите предизвикателства, свързани с опазване на достъпа до него, както и ако беше „дигитален по рождение”. – http://consilr.info.uaic.ro/uploads_lt4el/resources/fwp2Calimera_%20part%203_%20text%202.xml

всички”¹ ролята на консолидираща сила в това общество, се възлага на хуманитарната информация, в частност – на информацията за културното наследство. Сред целите, които преследва програмата, на първо място се посочва: „да облекчи и разшири достъпа до информация посредством нейната организация, цифровизация и съхранение”².

В Европа, където е постигнато единно становище по отношение на това, че дигитализацията открива стратегически възможности и трябва да бъде прилагана повсеместно и убедително, ролята на координатор на тази дейност изпълнява Европейската комисия (ЕК). В изявлението ѝ се казва: “Дигитализацията е важна първа стъпка към генериране на дигитално съдържание, което ще подпомогне процеса на създаване на напълно дигитална Европа. Тя е значима дейност в опазване на общоевропейското културно наследство, в осигуряването на подобрен достъп за гражданите до това наследство, в подпомагане на процесите в образованието и туризма и в развитието на индустрията за електронна информация (eContent industry)”³. Приетата във Фейра през юни 2000 г. от страните-членки на ЕС “Програма за “Електронна Европа 2002” (eEurope 2002 Action Plan) поставя дигитализацията в центъра на осъществяването на концепцията за електронна Европа и съдържа специално разработен план за действие с поредица от инициативи за дигитално съдържание. Дейността в тази посока е продължена в рамките на план за действие eEurope 2005 и в инициативата „i2010 – Европейско информационно общество за растеж и заетост” (определяща основните предизвикателства и развитието на информационното общество и медиите до 2010 г.) и съпътстващите ги програми eContent (електронно съдържание), обхващат периода 2001–2005 г. и eContent Plus (2005–2008 г.). От съществено значение за България е подписаният в Брюксел на 21.VIII.2003 г. „Меморандум за разбирателство между Европейската общност и Република България за участието на България в Многогодишната програма на Европейската общност за стимулиране развитието и употребата на европейско цифрово съдържание по глобалните мрежи и за насърчаване на езиковото разнообразие в информационното общество (eContent)”⁴.

Основните аспекти на политиката на европейската общност в областта на дигитализацията са изложени в „Лундските принципи”. На състоялата се на 4. IV. 2001 г. в гр. Лунд (Швеция) среща на експерти от страните-членки на ЕС се приема общо становище, че координацията на националните инициативи за цифровизация в рамките на ЕС е не само пожелателна, но и необходима. В него се изтъква, че дигитализацията предоставя ключовия механизъм за изследване на уникалното европейско културно-историческо наследство и за поощряване на културното многообразие, образованието и създаването на индустрия за електронна информация. Въпреки че страните-членки на ЕС са инвестирали доста в осигуряването на достъп до своето културно наследство, все още съществуват много препятствия за постигане на скорошен и по-дълготраен успех на тези

инициативи. Тези препятствия са: различията в методите и формите на осъществяване на дигитализацията; рисковете, свързани с използването на неподходящи технологии и неадекватни стандарти; предизвикателствата, поставени от необходимостта от дълготрайно съхраняване, опазване и достъпност на дигиталните обекти; липса на съгласуваност, последователност и постоянство в процеса на подготовка на Правата над интелектуална собственост (Intellectual Property Rights – IPR); липса на ефективно сътрудничество между програми в областта на културата и новите технологии. За преодоляването на тези проблеми страните-членки трябва: да създадат постоянен форум за координация; да подкрепят разработването на Европейско становище за политиката и програмите по отношение на дигитализацията; да разработят механизми за рекламиране и популяризиране на добрия опит, да осигурят последователност на усилията за развитие на практически умения и теоретични знания; да работят в колаборация с цел да направят видимо и достъпно дигитализираното културно и научно наследство на Европа⁵. На базата на „Лундските принципи“ е разработен План за действие за реализация на програмата за цифровизация на европейското културно наследство.

Един от първите и основополагащи проекти, насочен към реализирането на „Лундските принципи“, е проектът MINERVA (MINisterial NETwork foR Valorising activities in digitisation)⁶, чието изпълнение започва в рамките на Петата рамкова програма на ЕК⁷ и продължава до 2005 г. Той е инициран от ЕК, за да създаде форум на който европейските министри на културата да могат да обсъждат, координират и хармонизират своите действия по цифровизацията на културното и научно наследство, да изработват съгласувани общоевропейски препоръки и инструкции по цифровизацията, метаданните, дългосрочния достъп и съхранение на информацията. Понататъшно продължение и развитие на този проект е проектът MINERVA Plus, признат за един от най-важните от Шестата рамкова програма (2002–2006 г.). Тези два проекта се явяват конкретни механизми за реализация на „Лундските принципи“ и са база на стартирания през октомври 2006 г. проект MINERVA EC.

Проектите MICHAEL (Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe) и MICHAEL Plus са насочени към интегрирането на национални инициативи в дигитализирането на културното наследство и към съвместното функциониране на национални културни портали с цел да се подпомогне достъпът до дигитални източници от музеи, библиотеки, архиви. В резултат на двата проекта е създадена международна информационна услуга, която позволява на потребителите да търсят, преглеждат и проучват описанията на източници, пазени в институции из цяла Европа⁸. Предвижда се транснационалната служба MICHAEL, съвместно с Европейската библиотека (TEL), да е един от стълбовете на развиващата се Европейска цифрова библиотека. Това са едни от значимите, но не и единствените, проекти за дигитализация на културно-историческото наследство по Петата и Шестата рамкови програми на ЕС⁹.

След изтичане срока на Лундския план през 2005 г., Съветът на ЕС прие като негово продължение Динамичен план за действие по координация на програмите и проектите по цифровизацията на културното и научно наследство.

През септември 2005 г. Европейската комисия поде инициатива за цифрови библиотеки, за да предостави достъп в интернет до културното и научно наследство на Европа. Тя е част от новата програма i2010 на Комисията за информационно общество и подкрепя изграждането на Europeana (Европейската цифрова библиотека), допринася за подобряване условията за предоставянето в интернет на книги, филми, карти, фотографии и архивни материали от културните институции на Европа. Приоритетните области, към които се насочват държавите-членки, са определени в Препоръка 2006/585/ЕО на ЕК от 24. VIII. 2006 г. относно цифровизацията и онлайн достъпа до материали от сферата на културата и цифровото съхранение на данни, както и в съответните заключения от 13. XI. 2006 г. на Съвета. Предвижда се пилотният проект на Europeana да стартира официално през ноември 2008 г., предоставяйки достъп до 2 милиона сканирани обекта. Към 2010 г. тази цифра трябва да достигне 6 милиона (а според някои източници дори 10 милиона). Основни участници в Europeana са библиотеки, архиви и музеи, тъй като тя е замислена на първо място като цифрово хранилище на културни ценности.

Европейската цифрова библиотека няма да бъде единствения в света междудържавен проект в тази насока. През 2009 г. се очаква да стартира и прототипа на Световната дигитална библиотека, в създаването на която вземат участие ЮНЕСКО, Библиотеката на Конгреса на САЩ, Руската държавна и Руската национална библиотеки. Освен това Google реши да осъществи собствен проект по сканиране на книги и изграждането на единна база данни Google Book Search. След като временно прекрати тази дейност, поради проблеми с някои издатели и автори на книги, най-популярната интернет-търсачка в света насочва усилията си към обогатяване на своята дигитална библиотека¹⁰ и с всички издания на водещи вестници в света. Според някои изследователи именно в отговор на инициативата на Google за електронна библиотека възниква идеята за Europeana.

Изграждането на общоевропейско дигитално културно пространство е в ръцете на самите страни-членки на европейската общност и преди всичко на техните правителства. Действията на България относно дигитализацията на културно-историческото ѝ наследство стават по-осезаеми след нейното приемане за пълноправен член на ЕС в началото на 2007 г. Сред институциите, ангажирани със съхранението на това наследство, водещи в процеса на неговата дигитализация, както и в другите европейски страни, са библиотеките. Безспорен лидер у нас е Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, която отдавна работи по различни европейски проекти във връзка с изграждането на информационно общество, осигурявайки достъп до своите информационни ресурси.

В началото на 2006 г. стартира проектът „Дигитален център на Националната библиотека“, свързан с приоритетното реализиране на програмата за ре-

форми в технологиите в Националната библиотека и по-точно с дигитализирането на библиотечните фондове. Проектът е финансиран с целеви средства от Министерството на финансите и със съдействието на Министерството на културата, що се отнася до закупуването на техническото обзавеждане и основния софтуер. До края на 2007 г. са дигитализирани, обработени и архивирани 24 732 библиотечни материали, в т. ч. ръкописи и архивни документи, снимки и портрети от фонда на Направление „Книжовно-документално наследство“ (бившия Ръкописно-документален център), карти, фотоалбуми и графични документи от фонда на Отдел „Карти и графика“, а също и читателски поръчки. В края на същата година процесът на дигитализация обхваща и периодичния печат. През ноември 2007 г. 3068 файла, въведени в специализираната програма „Docuware“ за проекта „Дигитална библиотека“, са представени в сайта на Националната библиотека¹¹. Тенденцията е в бъдеще част от дигиталния масив да продължи да се предоставя за свободен достъп, а останалата част, включваща детайлна информация и прецизно качество на материалите, да се предоставя срещу заплащане. Това ще бъде възможно чрез националната система за електронни разплащания, която се разработва за е-правителството¹².

В края на 2006 г. стартира и проектът ДАПИС (Дигитални архиви и документи: популяризиране, изучаване, съхранение), който е насочен към реставрационните и дигиталните методи на съхранение на специалните сбирки в библиотеката, включващи славянски, ориенталски и други чуждоезични ръкописи, документи и периодика. Проектът е финансиран от Министерството на образованието и науката.

Стратегическите цели на тези проекти са опазването на културно-историческото наследство на страната ни чрез развитие на процесите на дигитализация и създаване на Национална дигитална библиотека като част от Електронната библиотека на Европа.

Работа по проект за осигуряване на онлайн достъп до стари периодични издания започна и Столичната библиотека. На нейния сайт¹³ могат да се прочетат всички статии на списание „Сердика“, излизало в 99 броя от 1937 до 1952 г. Това е пилотен проект, който има за цел в бъдеще да обхване повече издания и заглавия и да даде възможност на изследователи и библиотечни специалисти да ползват информационните масиви¹⁴.

Някои по-големи библиотеки в страната също извършват дигитализация на част от своите фондове, често по проекти, свързани с други регионални институции на паметта – музеи, архиви и др. (напр.: проектът „Стара Варна“ в рамките на Pulman Network и Calimera, целящ да представи общественото развитие на града посредством фотографски материали и да го съхрани за идните поколения¹⁵, проектът „Стара Загора“ и др.).

Свой принос, макар и твърде скромнен засега, в изграждането на общоевропейското дигитално културно пространство имат и българските музеи. Зна-

чителна част от музеите в България, присъстват в интернет пространството чрез свои сайтове, но представените цифрови изображения на съхраняваните от тях културни ценности са твърде малко. За предстояща цифровизация на музейните фондове се заговори в медиите едва през настоящата година. На тази тема са посветени и няколко форума. На 12 и 13 март в Националната художествена галерия се състоя първата по рода си в страната ни международна работна среща на тема „Българските музеи и галерии през 21 век – дигитализация & онлайн достъп”. Чрез нея организаторите ѝ – Националната художествена галерия и Институтът по математика и информатика (ИМИ) към БАН, целят да ускорят закъснелия, според тях с поне 10 години, процес на дигитализация на българското художествено наследство. Основните задачи на срещата са: да конкретизира поетите задължения на ангажираните с дигитализацията държавни институции за 2008 г.; да запознае бъдещи проектни партньори; да запознае галеристите с авторското право в интернет, с възможните инструменти на Седма рамкова програма за финансиране на подобни проекти, да им покаже възможностите за обучение; да резюмира експертното знание на поканените лектори в “Наръчник на куратора за дигитализация”¹⁶.

Според някои източници най-голямата крачка напред в посока на дигитализация на културно-историческото ни наследство е проведената на 9. IV. 2008 г. в Министерство на културата среща, инициентирана от Световната организация за интелектуална собственост (СОИС), с работно заглавие „**Посещение на представители на СОИС в България – подкрепа за създаването на дигитален музей в България**”. На нея присъстват заместник-министри и представители на министерството от дирекции “Авторско право и сродните му права”, “Музеи, галерии и изобразителни изкуства”, “Европейски съюз и международно сътрудничество”, както и представител от секция “Приложения на информационните технологии в хуманитарните науки” на ИМИ–БАН. На срещата се обсъжда стартирането на пилотен проект „Български виртуален музей”, като страната ни се ангажира с избор на музеи и галерии, които да бъдат обект на пилотния проект, а представителите на СОИС – с експертно знание в областта на интелектуалната собственост. Очаква се първият реален резултат от тази среща да бъде българският превод на издаденото от СОИС „**Ръководство за управление на интелектуалната собственост в музеите**”¹⁷, което ще послужи за обучението на екипите в галериите и музеите в областта на защитата на правата на колекциите, включително в цифрова среда. Институтът по математика и информатика се ангажира със запознаването на тези екипи с европейските стандарти за дигитализация и задължителния списък с умения, включително компютърни, които ще се изискват от музейните специалисти в бъдеще¹⁸.

В интерес на истината следва да се отбележи, че работата върху изграждането на виртуален музей не е новост за някои български музеи. На 24. IX. 2008 г. в Археологическия музей в София се състоя представянето на първия „Виртуален

музей на европейските корени”, релизиран в рамките на международния проект F-MU.S.EU.M (финансиран от Европейската комисия чрез програмата „Леонардо да Винчи”). Партньори в този проект на музеи, научни институти и неправителствени организации от Италия и Румъния са регионалните исторически музеи в градовете Кюстендил, Велико Търново, Русе. На сайта на проекта¹⁹ вече са представени редица артефакти, свидетелстващи за общите културни и исторически корени на европейските народи.

Дигитализацията на съхраняваните в българските музеи и галерии паметници на културата безспорно е необходимо условие както за по-широкото им популяризиране, така и с оглед на тяхното идентифициране и доказване на принадлежността им към конкретен музей или галерия в случай на кражба. Без изграждането на единна информационна система, показваща в реално време какво притежават тези институции, които най-често са обект на посегателства, не може да става въпрос за ефикасен контрол върху износа и вноса на културни ценности и тяхното опазване. На 7. IV.2 008 г. в интервю за Българското национално радио директорът на Дирекция „Музеи, галерии и изобразителни изкуства” към Министерство на културата — г-н Руско Русев, съобщи за предстоящото изграждане на единна дигитална система на българските музеи: *„Вече е обявена предварителна обществена поръчка и предстои да бъде направен избор на фирмите и организациите, които ще осъществят дигитализацията. Очакванията са до края на годината софтуерът да е готов и да започне въвеждането му първоначално в 20 музеи и галерии”*²⁰.

Изявление, че всички музеи в България трябва да прехвърлят колекциите си на цифрови носители, бе направено и на проведения през юни тази година национален музеен форум в Кърджали. Там бе заявено, че се очаква процесът на дигитализация да стартира от началото на 2009 г., след изработването на единен софтуер. Предвижда се той да продължи между 8 и 10 години, поради огромния брой културни ценности (7 милиона) и липсата на достатъчно музейни специалисти. Страната ни е осигурила за старта на дигитализацията 3 милиона лева.

За разлика от музеите, които все още са в процес на техническа подготовка за цифровизация на своите колекции, държавните архиви започнаха през настоящата година реализацията на проект за създаване на Дигитален архив. Той включва най-важните документи, съхранявани в българските държавни архиви. От дигитализираните над 1000 документи за Независимостта на България, като част от този проект, 82 са достъпни онлайн чрез „Дигитална изложба по повод 100 години от обявяването на Независимостта на България” (на web сайта на Държавна агенция „Архиви”)²¹. Освен тях, на интернет-страниците на Централния държавен архив и териториалните държавни архиви, са публикувани и текстовете на някои от най-важните документи, съхранявани в техните фондове.

Съгласно Устройствения правилник на Държавна агенция „Архиви” от 19.X.2007 г.²² Главна дирекция “Управление на архивните дейности” „ръководи

методически, анализира и отчита дигитализацията на архивни документи” (чл. 21, ал.1, т. 23), а централните и териториалните държавни архиви „при спазване изискванията на методиката” „определят документите за ... дигитализация” (чл.25, т. 12). Ръководството и координацията по създаването на Дигитален архив на институционално ниво, според Указание за подбор на архивни документи за създаване на дигитален архив от 1.VI.2007 г., се осъществява от постоянно действаща Комисия по дигитализация при Държавна агенция „Архиви”, назначена от нейния председател. Тя разработва общите изисквания, параметри и работни процеси по създаването на Дигиталния архив, организира и контролира дейността на държавните архиви в тази дейност и определя реда за публикуването на дигитални образи в Интернет. Споразумения и договори на държавните архиви с други институции и лица за съвместни проекти, свързани с дигитализация на документи, могат да се сключват само след съгласуване с тази комисия. В Указанието са регламентирани критериите за дигитализация на архивни документи, които са съобразени с обществения интерес, интензивността на използването и ценността на документите като исторически извори, елементите на архивно описание на документите, както и изисквания за параметрите и файловете формати на дигиталните образи.

Със създаването на Дигиталния архив се цели не само улесняване и разширяване на достъпа и използването на националното архивно наследство, разширяване кръга на предоставяните от архивите услуги, създаване на нови възможности за проучвателна дейност и за извличане на информация, физическо опазване на самите документи, но така също и участие в изграждането на общ интернет-портал към документите и архивите на Европа. Чрез този интернет-портал, който е сред приоритетните задачи на Европейската група по архивите, за първи път ще бъде възможен достъпът до архивна информация в Европа, независимо от национални, институционални и други граници. Това ще представлява важен принос за осъществяването на идеята за общ многоезичен достъп до разпространяваното дигитално културно и научно наследство на Европа. Порталът, посветен на архивите, ще бъде свързан с Europeana и се очаква да бъде подписан договор с Комисията за финансиране на проект от програма eContent Plus²³.

Политиката на Държавна агенция „Архиви” по дигитализация на архивните документи, регламентирана в нейния устройствен правилник, е ограничена в рамките на държавните архиви (Централния държавен архив – гр. София, Държавния военноисторически архив – гр. В. Търново и териториалните държавни архиви във всеки областен град). Тя не обхваща ведомствените архиви с постоянен състав на документите. Цифровизацията на документалните масиви на тази категория архиви остава грижа на институциите, на които те са административно подчинени, независимо от факта, че по закон всички архивни учреждения в страната се ръководят методически от Държавна агенция „Архиви”. Този процес

вече е факт не само за документи от фондовете на Направление „Книжовно-документално наследство” на Националната библиотека, за което стана вече въпрос, а и за фондове от други ведомствени архиви с постоянен състав.

През 2006 г., по проект на секция “Приложения на информационните технологии в хуманитарните науки” към ИМИ–БАН, започна сканирането на документите от архивен фонд „Марин Дринов” (ф. №104К) на Научния архив на БАН. Вече са достъпни онлайн 176 факсимилета от ръкописи, 14 печатни страници и 15 черно-бели снимки, както и научно-критически възпроизведения текст на малка част от тези документи²⁴. Проектът предвижда публикуване на документите от архива заедно с анотации, разчетени оригинали, библиография за Марин Дринов и негови съчинения.

Дигитализираният архивен фонд на Марин Дринов е първото електронно издание на Центъра по дигитализация на научното наследство към ИМИ–БАН. Националният център за дигитализация на културно и научно наследство е официално открит на 12.07.2006 г. Той се изгражда от ИМИ–БАН, по проекта “Трансфер на знания в областта на дигитализацията на културното и научно наследство в България”, финансиран от Европейския съюз. За създаването му Институтът, който е асоцииран партньор в проекта MINERVA Plus, си сътрудничи със специалисти от Дания, Германия, Чехия, Гърция, Ирландия, Литва и други страни от ЕС. В центъра ще се извършва електронно публикуване на средновековното ръкописно наследство, дигитализация на архивни фондове (в сътрудничество с Главно управление на архивите), дигитализация на българското математическо наследство (като съставна част на Световната дигитална математическа библиотека), дигитализация на стара българска музикална периодика, дигитализация на аудиоархиви (съвместно с лабораторията за фонетика и речева комуникация на Института за български език при БАН). Работните процеси в центъра се адаптират според спецификата на конкретния проект. Това включва подготовка на метаданни, сканиране, контрол на качеството, допълнителна обработка и създаване на библиотека от сканирани материали²⁵. Основната задача на научното звено²⁶ по дигитализация е да развива изследователската, образователната и практическата работа в областта на дигитализацията на културното и научното наследство в България. Освен това звеното активно участва в регионалното сътрудничество в тази област на страните от Югоизточна Европа.

Наред с институциите на паметта – архиви, музеи и библиотеки, които съхраняват основната част от българското културно-историческото наследство, към дигитализация на своите колекции пристъпват и някои културни и научни учреждения. В рамките на проекта “Български арт архиви, ресурси и технологии на изследване” Институтът за изкуствознание при БАН с подкрепата на фонд “Научни изследвания” към Министерство на образованието и науката осъществява дигитализация на фоноархива и на сбирка от ценни стари книги, включително на невмени, нотни и текстови издания на църковнославянски и гръцки

език. До началото на април 2008 г. са дигитализирани над 600 плочи. Обработени са около 27 000 страници с помощта на голямоформатен скенер Kodak Filemaster +A2. Освен това са заснети над 5000 статии, публикувани между 1878 г. и края на 30-те години на XX в., които се отнасят до всички области на изкуството и културата на България²⁷.

В съответствие с препоръките на Европейската комисия за поощряване политиката на съхранение и използване на европейското писмено и аудиовизуално наследство процесът на цифровизация неизбежно обхваща и архивните фондове на Българското национално радио и Българската национална телевизия.

Посочените до тук институции не са единствените, които прехвърлят своите колекции на цифрови носители. Броят им е много по-голям, като не липсват и частни инициативи в тази област. Не може да не се отбележи, че като цяло за страната ни този процес е едва в началото си. Прави впечатление, че Националният институт за паметниците на културата, който отговаря за недвижимото културно-историческо наследство и чиито специализиран архив е регламентиран в Закона за Националния архивен фонд, дори няма собствен интернет-сайт.

У нас липсват общи указания за дигитализация на културно-историческото наследство. В процеса на цифровизация, обхващащ обекти от различни типове културно-историческо наследство, институциите се ръководят от правила и изисквания за качество, определени в съответните проекти, в които участват. Една от основните цели на Центъра за дигитализация към ИМИ-БАН е да съдейства за преодоляването на тази ситуация като предостави общи указания и се погрижи за тяхното разпространение в страната, а така също и за подготовката на персонала. На този център се отрежда и ключова роля в дейностите по дигитализация във връзка с Националната програма за ускорено развитие на информационното общество (2007–2010 г.) на Държавната агенция за информационни технологии и съобщения²⁸. У нас липсва и национална стратегия за дигитализация. В това отношение България не е единствената страна в ЕС, но това не трябва да ни успокоява. Както се посочва в Препоръка 2006/585/ЕО, „липсата на ясни и всеобхватни стратегии в много държави-членки представлява риск за понататъшното съществуване на цифровизирани и цифрови материали“²⁹. От прокарващата се в медиите информация може да се съди, че изработването на национална стратегия е предстояща задача, в която са привлечени и специалисти от ИМИ-БАН. Те имат принос в проучването на дигитализацията в България за общия доклад на Minerva през 2005 г. и в проучването на дигитализацията в Югоизточна Европа за ЮНЕСКО, и са наясно със ситуацията в страната, с проблемите и с начините за тяхното преодоляване³⁰.

Анализирайки извършеното във връзка с Препоръка 2006/585/ЕО и свързаните с нея заключения на Съвета, Европейската комисия отчита в Съобщение COM(2008)513 от 11.VIII.2008 г., че „доста неща са постигнати между-временно, но и има още доста работа, която трябва да се свърши“³¹. Препоръчва

се за напред „да се отдели специално внимание на следните области и аспекти: финансови ресурси и количествени цели за цифровизацията; здрава подкрепа на държавите-членки за Еурогеапа, от определяне на критерии за финансиране на цифровизацията до създаване на национални „обединителни точки“ и работа по стандартизация; законодателни и практически механизми за улесняване на цифровизацията и предоставяне на достъп в интернет до осиротели произведения*, както и мерки за насърчаване на доброволни споразумения за произведения с изчерпани тиражи, като се имат предвид и трансгранични аспекти; финансови и организационни въпроси на цифровото съхранение на данни”³².

Следвайки препоръките на ЕК за изграждането на общоевропейско дигитално културно пространство и извличайки поуки от опита, който са натрупали водещите в тази област държави, България бързо може да преодолее изоставането. Понякога фактът да си последен може да е и предимство.

БЕЛЕЖКИ

* Осиротели произведения представляват произведения, защитени от авторското право, чиито притежатели трудно се откриват или дори съвсем не могат да бъдат открити.

¹ Програмата на ЮНЕСКО „Информация за всички”^{***} е създадена през 2001 г. като приемник на Общата програма по информация и Международната програма по информатика в качеството на междуправителствена програма, призвана да съдейства на ЮНЕСКО и държавите-членки в решаването на въпроси, възникващи във връзка с информационното общество

² Програма «Информация для всех» – <http://www.ifapcom.ru/files/Documents/IFAPprogramme.doc>

<http://www.pulmanweb.org/dgms/DGM-Bulgarian-Ver-Feb03.doc#дигитализ>

⁴ Законът за ратифициране на този Меморандум е приет от XXXIX Народно събрание на 17.XII.2003 г. и е обнародван в ДВ, бр.114 от 30.XII.2003 г.

⁵ Насоки на проекта Pulman – <http://www.pulmanweb.org/dgms/DGM-Bulgarian-Ver-Feb03.doc#дигитализ>

⁶ <http://www.minervaeurope.org>

⁷ Рамковите програми на ЕК са финансовия инструмент, позволяващ реализирането на програмите и проектите на общополитическите проекти: eEurope и eContent.

⁸ <http://www.michael-culture.org/bg/about/project>

⁹ За останалите проекти вж.: Дигитални библиотеки с мултимедийно съдържание и приложение в българското културно наследство. Изследователска разработка на Института по математика и информатика при БАН по договор ИД 8/21.07.2005 с Агенция „Развитие на съобщенията и на информационните и комуникационни технологии” /I етап/ -http://mdl.cc.bas.bg/Digital_libraries_with_multimedia_content_and_applications_in_Bulgarian_cultural_heritage.pdf

¹⁰ *Търсачката за книги на Google се състои от два различни проекта. Единият е в партньорство с библиотеки и издателства, целта му е дигитализация и безплатен достъп. Потребителите ще могат да виждат ограничен брой страници от едно*

издание, които отговарят на поставения в търсачката въпрос. Ако прояви интерес, потребителят ще може да купи онлайн или в книжарница въпросната книга. /вж.: <http://www.books.google.com/>

¹¹ Годишен отчет за 2007 г. на Народна библиотека „Св.св. Кирил и Методий” – <http://www.nationallibrary.bg/otchet2007.pdf>

¹² **Дончева, А.** Дигиталните ресурси на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” ще бъдат включени в Европейската цифрова библиотека. — Computerworld, бр. 31, 2008 г. <http://www.computerworld.bg/?page=paper&n=21834>

¹³ http://www.serdika.org/info_serdika.htm

¹⁴ <http://www.capital.bg/show.php?storvid=298933>

¹⁵ <http://www.libvar.bg/old-varna/index-oldvar.html>

¹⁶ Програма на срещата „Българските музеи и галерии през 21 век – дигитализация & онлайн достъп” — http://ipbulgaria.com/fce/001/0030/files/12_13marchprogram.pdf

Тази програма, както и основните изводи от проведената среща и част от представени мултимедийни презентации могат да се видят на сайта на секция ”Информационни технологии в хуманитарните науки” на ИМИ–БАН – <http://www.math.bas.bg/digi/bforums.html>

¹⁷ Повече информация за ръководството вж.: <http://www.ipbulgaria.com/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0130&n=000035&g>.

¹⁸ Крачка напред в дигитализацията на българските музеи и галерии – <http://ipbulgaria.com/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0026&n=000328&g>.

¹⁹ Официален сайт на проекта: <http://www.europeanvirtualmuseum.net/index.asp>

²⁰ **Павлова, В.** Предстои дигитализация на българските музеи — http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission_Bulgarian/Theme_Kultura/Material/07_04_digitalizacia.htm

Крачка напред в дигитализацията на българските музеи — <http://ipbulgaria.com/cgi-bin/ecms/vis/vis.pl?s=001&p=0026&n=000328&prfr=1&g=&prev>.

²¹ <http://www.archives.government.bg/index.php?lang=bg&page=66>

²² Приет с Постановление №246 на Министерския съвет от 10.X.2007 г. Обн. ДВ, бр. 84 от 19.X.2007 г.

²³ Съобщение СОМ (2008) 500 на Комисията на Европейските общности от 1.VIII.2008 г., Брюксел — „Обобщение на Доклад за напредъка до Съвета за прилагането на Препоръка 2005/835/ЕО на Съвета от 14 ноември 2005 година относно приоритетни действия за засилване на сътрудничеството в сферата на архивното дело в Европа. Представено от Европейската група на архивите {SEC(2008) 2364}” - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0500:FIN:BG:DOC>

²⁴ <http://www.math.bas.bg/digi/indexdrinov.html>

²⁵ В БАН е открита технологична линия за дигитализация на културно и научно наследство <http://news.netinfo.bg/?tid=40&oid=909448>

²⁶ Временното научно звено “Дигитализация на научното наследство” към ИМИ–БАН, формирано през октомври 2004 във връзка с изпълнението на проекта “Knowledge Transfer for Digitisation of Cultural and Scientific Heritage in Bulgaria” (KT-DigiCULT-BG), става секция с решение на Директорския съвет на ИМИ от 1.VI.2007 г. – <http://www.math.bas.bg/digi/index.html>

²⁷ **Мартонова, А.** Български арт архиви, ресурси и технологии на изследване – http://kulturni-novini.info/news.php?page=news_show&nid=5550&sid=26http://www.astel-bg.com/ppt%20may%202007/3npaisd.ppt

²⁹ Съобщение COM(2008)513 на Комисията на Европейските общности до Съвета [на ЕО], Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите от 11.VIII.2008 г., Брюксел. – „Европейското културно наследство – достъпно с едно натискане на бутон. Напредък по цифровизацията и предоставянето в интернет на материали от сферата на културата и по цифровото съхранение на данни в ЕС” – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0513:FIN:BG:PDF>

³⁰ Вж.: **Икономов, N.** Digitization of Cultural Heritage – the role of IMI – <http://www.math.bas.bg/digi/nikonov.pdf>

³¹ Съобщение COM(2008)513 ...

³² Пак там.